

„... eleitől fogva soha sem volt egyéb Megye épületünk, hanem egy rongyos, posztulásra jutott Kápolnás házunk...”¹ Adalékok Nyikómalomfalva egykori kápolnájának történetéhez

Nyikómalomfalva ma a gyulafehérvári (erdélyi) egyházmegye székelyudvarhelyi főesperesi kerületének egyik önálló plébániája. Titulusa: Urunk színeváltozása.² Nem tartozik a régi egyházközségek közé, ugyanis 1908-ban alapították. Addig Székelyszentlélek filiája volt, de mint ilyen, története, a rendelkezésünkre álló írott források alapján, egészen a 17. századig visszanyomozható.³ Francesco Leone da Modica konventuális ferences szerzetes 1638. évi jelentésében, amelyet a Híterjesztés Szent Kongregációjának⁴ küldött Erdélyből, s amelyben a székelyföldi, ezen belül az udvarhelyszéki plébániákról is leírást ad, Malomfalvát, Farkaslakával és Bogárfalvával együtt, Székelyszentlélek leányegyházaként említi.⁵ A malomfalvi leányegyházat Damokos Kázmér, az erdélyi ferences őrség öréke 1657., valamint 1668. évi jelentései is megemlítik. Az 1657. évi jelentésében Damokos a filia híveinek számát mintegy 40 családra és megközelítőleg 500 lélekre becsülte.⁶

Malomfalva, amint már írtuk, a 20. század elején lett önálló egyházközség, de önállósodási próbálkozásai kerekén száz évvel korábban kezdődtek, azzal, hogy 1808-1809-ben a hívek saját erőből templomépítéshez fogtak. A településnek addig nem volt temploma, csak kápolnája. E kápolnáról, amely az I. katonai felmérés (készült 1769–1773 között) szerint ugyanott állott, ahol az egyházközség mai temploma, először abban a magyar nyelven írott udvarhelyszéki egyházi vizitációs jegyzőkönyv-gyűjteményben⁷ olvashatunk, amely Szebelébi Bertalan erdélyi vikárius⁸ idejében keletkezett, és az 1683–1702 közötti időszakot öleli föl.⁹ A 37. oldalon következő bejegyzést találjuk: „Kisobbik piros János Malomfalvan az Kápolnahoz Testamentumban hagiátot Szanto földet biria, melli ugi volt delegalva¹⁰, hoga annak hasznabol á kápolnat epicziék, s nem építette.”

Alább, a 39. oldalon pedig: „Malomfalvi piros Janos harom darab földet bir, mellieket a' Testator¹¹ hagiát á kápolna építesere, s nem praestalt.”¹²

E két feljegyzésnél, amelyek arról tanúskodnak, hogy malomfalvi Piros János olyan földeket birtokolt, amelyeket végrendeletileg a kápolna építésére, vagyis fenntartására hagytak, de ő haszonélvezőként e kötelességét elmulatta, sokkal fontosabb információt hordoz az 1690. január 21-én Székelyszentléleken tartott vizitá-

ció alkalmával megfogalmazott „Impositio”¹³, amely az alábbiakat rendelte el a szóban forgó kápolnával kapcsolatosan:

„Az malomfalui kápolna felől lön illien Impositio

Ha Szekeli Ferencz Uram, kinek praedecessora¹⁴ építette volt, mint hoga falu birodalma á kápolnat, (az felden kiwl) nem akaria ereszteti, az ioueo koezelebik Úr szine változasa napiara megh epiczie; mint hoga [olvashatatlan szó] azon napon szokot ot bucziu lenni ha nem a falu epiczie meg es legyen a falu birodalmaban, minden praetextusaval¹⁵, az az semmi iussa hozza ne legyen, az falokon kiwl miwel hoga a földel faluie.”¹⁶

A fenti szövegrészről egyértelműen kiderül, hogy a kápolnát malomfalvi Székely Ferenc elődje építette olyan földterületen, amely a falu közös tulajdonát képezte. Ugyanakkor a vizitációt végző egyházi előjárók felszólítják Székely Ferencet, hogy ha a kápolna patrónusságához ragaszkodik, akkor azt „meg építse”, vagyis javíttassa ki. Ha nem tenné, akkor a falu „építse meg”, s a továbbiakban a kápolna az addigi patrónus minden kifogása ellenére a falu „birodalma” legyen. A javítások elvégzésnek határidejéül a falu búcsúnapját szabták meg, amely akkor is Urunk színeváltozásának (lat. *Transfiguratio*) a napja volt.¹⁷

*A nyikómalomfalvi templom
Léstyan Ferenc: Megszentelt kövek.
I. köt. Kolozsvár, 1996. 377.*

Mielőtt rátérnénk a kápolnára vonatkozó további adatok bemutatására, nézzük meg, hogy a nyikómalomfalvi Székely család történetéről mit árul el (a szakirodalom szinte semmit sem tud róla)¹⁸ a rendelkezésünkre álló forrásanyag.¹⁹

A székely népeség-összeírások és más forrásaink szerint a Székely família a 17. század elején bukkan fel Malomfalván. Az adatokat kronológiai sorrendbe rendezve az alábbi rögtönzött „leszármazási táblát” állíthatjuk össze a családról:

1604. március 15.: Székely János lófő. Az összeíráskor szolgált.²⁰

1614. február 18.: Székely János lófő.²¹

1614. július 16.: Malomfalvi Székely János nemes (nobilis), felesége süköi nemes Kovács Anna.²²

1627.: Székely János, a falu egyik esküdtje mint nemes (nobilis) mustrált.²³ Malomfalván három, Pálfalván egy, Szentkirályon hét, Süköben két jobbágYTELEK volt a birtokában.²⁴

1635. július 17.: Malomfalvi Székely Miklós Alia Sámuel széki kapitány száradában mustrált két lóval.²⁵

1635. november 18.: a Lustralis Könyv szerint Székely János az összeírás készítésekor már halott volt, helyette fia, Miklós mustrált a nemesek közt két lóval.²⁶

1648. június 12.: Székely Miklós hűségesküt tett.²⁷

1667. húsvét harmadnapja: Székely Ferenc „jobbágYTELEK nemes ember” a süköieknek egy „kápolnának való helyet” adományozott.²⁸

1676. június 26.: Székely Ferenc a nemesek közt mustrált.²⁹

1679. július 10.: Székely Ferenc a nemesek közt mustrált hiányos felszereléssel (kopjátlan).³⁰

1692. július 7.: Székely Ferenc a nemesség századában mustrált.³¹

1700.: Székely Ferenc négyökrös, adófizető gazda.³²

1702. március 14.: Székely István.³³

1712. augusztus 9.: Székely István.³⁴

E hiányos családfából megtudhatjuk, hogy Székely Ferenc „*praedecessora*” Székely Miklós volt, de hogy ő volt-e a kápolnát építtető vagy a család nemesi karrierjét megalapozó, Bethlen Gábor fejedelemségének kezdetén nemességet nyert Székely János, a jelenlegi adataink

alapján nem tudjuk eldönteni. Egy azonban bizonyos: a szóban forgó kápolna valószínűleg a 17. század első felében épülhetett, amikor a Székely família fel-emelkedőben volt.

A kápolnára a 18. század során az anyaegyházközségben, Székelyszentléleken végzett egyházlátogatások (*canonica visitatio*) alkalmával (1711–1776 között) felvett jegyzőkönyvekben található utalások. Ekkor már a patrónusa a falu volt. Az 1711., 1717., 1721. és 1733. évi jegyzőkönyvek a szent edényei közül egy ezüstkelyhet és -patenát említenek.³⁵ Az utóbbi összeírás megemlíti a malomfalvi határban, „Kerek körtövény nevű helyben” lévő kétvékás, a kápolnához tartozó szántóföldet is.³⁶ Bővebb leírást csak az 1743. és 1747. évi jegyzőkönyvekben olvashatunk róla. Ezekből kiderül, hogy a kőből rakott, valószínűleg többször javított kápolnának a 18. század derekán már csak a hajója volt a régi („*cujus navis antiquae*”). Leltárában volt egy misemondó ruha (*casula*), egy miseing (*albam*), egy karing (*superpelliceum*), az előbb említett aranyozott ezüstkehely és -patena (*calicem cum patinula ex argento in deauratum*), valamint egy harang.³⁷ A későbbi jegyzőkönyvek a malomfalvi kápolnának „interessre”, vagyis kamatra kiadott pénzéről tájékoztatnak.³⁸

A kápolna a 18. század elejéig állott. Ekkor, az 1808. és 1809. években helyette, amint írásunk kezdetén említettük, a malomfalvi fiókegyház egy „12 öl hosszúságú és 6 öl szélességű” templomot építtetett saját erejéből.³⁹

Mihály János

1. Gyulafehérvári Főegyházmezei Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára (a továbbiakban GYFL SZUGYL). Székelyszentléleki plébánia iratai. Plébániai Iratok. 243/1826. Nagy Méltóságú L. Báro Szepesi Ignázt Ur eő Exceltíájához, az Erdélyi Nagy Fejedelemség Nagy érdemű Fő Lelki Pásztorához alázatos könyörgő Levelek a benn irt Malomfalvi Megye Biro Sebestyén Andrásnak, és hitesseinek és az egész Malomfalvi Közönségnek.
2. Augusztus 6.: az egyházban hivatalos ünneppé III. Kallixtusz pápa (1378–1458) emelte a nándorfehérvári győzelem hálaemlékezetétül. Vö. <http://lexikon.katolikus.hu/S/szinevaltozas.html>
3. Mihály János: Fejezetek Farkaslaka történetéből. In: *Farkaslaka múltja és jelene*. Kolozsvár, 2000. 43–46. Uő: Néhány udvarhelyszéki plébánia harangjáról. In: *Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok VII.* Székelyudvarhely, 2007. 15–17.
4. 1622-ben alapította XV. Gergely pápa (1621–1623). A világ különböző tájain működő hittérítők munkáját fogta össze. Lásd: Tóth István György: *Misszionáriusok jelentései Magyarországról és Erdélyről (1627–1707)*. Róma–Budapest, 1994. 6.

Nyikómalomfalva az első katonai felmérésen

5. „9. Szent Selek habet tres pagos: Farkaslaka, Bogárfalua, Makfalua (Malomfalva torzult neve), habet licentiatum.” Uo. 252.
6. „3. Parochia Szent Selek habet sacerdotem, familias circiter 50, animas circiter 500, habet sub se 3 terras. Prima, qua vocatur Malomfalua, habet familias circiter 40, animas circiter 500.” Uo. 300.; „Szent Selek habet duas filialis, Torkas Loka (Farkaslaka torzult neve) et Maholfalua (Malomfalva torzult neve), sub uno parochio continet animas 1200 circa.” Uo. 378.
7. GYFL SZUGYL. Székelyudvarhelyi Plébánia Iratai. Főesperességi egyházlátogatási jegyzőkönyv 1683–1702 (Kézirat).
8. 1678. június 10.–1707. szeptember 30. között. Ferenczi Sándor: *A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmege történeti papi névtára*. Budapest–Kolozsvár, 2009. 411.
9. Ismertetését lásd: Ferenczi Sándor: Udvarhelyszéki egyházi vizitációk Szebelébi Bertalan vikárius idejében. *Keresztény Szó*, 13. évf. (2002) 7. sz. (<http://epa.oszk.hu/00900/00939/00042/text.htm#10>)
10. rendelve
11. végrendelkező
12. teljesített
13. parancsolat
14. elődje
15. kifogásával
16. GYFL SZUGYL. Székelyudvarhelyi Plébánia Iratai. Főesperességi egyházlátogatási jegyzőkönyv 1683–1702 (Kézirat). 92.
17. Lásd a 2. sz. jegyzetet
18. Pálmay József Tagányi Károly jegyzékére hivatkozva azt írja, hogy e család „nemes levele 1569-ben kelt”. Pálmay József: *Udvarhely vármegye nemes családjai*. Székely-Udvarhelyt, 1900. 227. Ez azonban nem igaz. 1569. június 1-jén Gyulafehérváron kelt oklevelében János Zsigmond a malomfalvi (Marosszéki!) Vas György mostohafiait, Székely Balázt és Mihályt lófóstiti „a jó lóval, szablyával, sisakkal, pánccal, pajzzsal, kopjával és egyéb harci eszközökkel jól felszerelve teljesítendő katonai szolgálat feltétele mellett”. *Az Erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei I.* Kolozsvár, 2003. 54 (János Zsigmond Királyi Könyve 1569–1570.).
19. A nyikómalomfalvi Székely családra vonatkozóan adatok a Magyar Országos Levéltárban is találhatóak (Levéltári jelzet: F 139 – Cista dip-

lomatica – I jelzetű productionalisok – 7. H – N. 53.), ezeket azonban még nem állt módunkban megvizsgálni.

20. *Székely Oklevéltár*. Új sorozat IV. Székely népesség-összeírások 1575–1627. Bevezetéssel és jegyzetekkel közzéteszi Demény Lajos. Kolozsvár, 1998. 159.
21. Uo. 328.
22. Primpilatus Nobilium Aglilium Petrj et Thoma Kws de Sűkeo. Magyar Országos Levéltár F 1 – Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára – Librii regii – 10. kötet, 271. oldal
23. *Székely Oklevéltár*. Új sorozat IV. 720, 764.
24. *Székely Oklevéltár*. Új sorozat IV. 786., VII. 86.
25. Uo. VI. 11.
26. Uo. V. 198, 317.
27. Uo. VII. 113.
28. Nyárádi Zsolt: A süköi református egyházközség mindennapjai a 19. század végéig az egyházközségi levéltár tükrében. In: *Acta Siculica 2009*. Sepsiszentgyörgy, 2009. 366. Köszönöm Nyárádi Zsoltnak, hogy az eredeti oklevél fényképmását rendelkezőmre bocsátotta.
29. *Székely Oklevéltár*. Új sorozat VII. 219.
30. Uo. 269.
31. Uo. VIII. 315.
32. *Székely székek a 18. században. II. Udvarhelyszék 1700–1722 között*. Sajtó alá rendezte Pál-Antal Sándor. Marosvásárhely, 2009. 45, 95.
33. Uo. 181.
34. Uo. 204.
35. GYFL. Canonica Visitatio, 1711: 1. d., 1. k., 21.; 1717: 1. d., 1. k., 140.; 1721: 1. d., 1. k., 224.
36. Uo. 1733: 6. d., 12. k., 146.
37. Uo. 1743: 2. d., 5. k., 384.; 1747: 6. d., 12. k., 262.
38. Uo. 1769: 6. d., 13. k., 393.; 1770: 6. d., 13. k., 398.; 1771: 6. d., 13. k., 408. Köszönöm Bernád Ritának, hogy az egyházlátogatási jegyzőkönyvek fényképmásolatait rendelkezésemre bocsátotta.
39. GYFL SZUGYL. Székelyudvarhelyi plébánia iratai. Plébániai Iratok. 1426/1821. A kegyelmes és Exelentias Fő leki Tanító Atyánkhoz alázatos kérése a leirt Tárgyban Malomfalvi Filialis Megyének.